

Aanvullende gegevens betreffende de weekdierfauna van de inundatiesluis behorend tot de Stelling van Amsterdam in de Beemster

Henk K. Mienis

Additional data concerning the mollusc fauna of the inundation sluice belonging to the 'Defence Line of Amsterdam' in the Beemster

Summary. In the autumn of 2012 a follow-up malacological survey was carried out in the area belonging to the inundation sluice of the Beemster, province of North-Holland, the Netherlands. This sluice formed part of the so-called 'Defence Line of Amsterdam'. In addition to the former inventory seven species could be registered: *Carychium tridentatum*, *Succinea putris*, *Vertigo antivertigo*, *Vertigo pygmaea*, *Vitrea contracta*, *Milax nigricans* and *Boettgerilla pallens*. With these additions, 30 species are now known from this former military installation. Except for the amphibious *Galba truncatula* thus far aquatic molluscs could not be collected due to problems related to the ownership of the non-public part of this area.

De sluis opnieuw bezocht

Na mijn bezoeken in 2009, 2010 en 2011 heb ik de inundatiesluis in de Zuidoost van de Beemster op 9 oktober 2012 nogmaals bezocht. Dit bezoek heeft niet alleen de bouwvorm van deze inundatiesluis in een nieuw daglicht geplaatst maar heeft ook opnieuw enkele soorten opgeleverd die ik nog niet eerder had aangetroffen in het gebied van dit waterbouwkundig werk behorende tot de 'Stelling van Amsterdam' (Mienis, 2009, 2010, 2012).

De bouwvorm van de inundatiesluis

In mijn samenvattend verslag (Mienis, 2012) heb ik ten onrechte geschreven dat de grote kolk ten noorden van de sluis waarschijnlijk veroorzaakt was tijdens het onder water zetten van de Beemster door de Duitse bezetters, tegen het einde van de Tweede Wereldoorlog. Hoewel de bezetters toen inderdaad de Beemster en de Wieringermeer moedwillig geïndeerd hebben, vormde de zogenaamde kolk vanaf het begin van de aanleg een integraal onderdeel van dit waterwerk. Om het wegspoelen van grond bij het openen van de sluis te voorkomen heeft men indertijd op de bodem van de sluis een ontvangbed, een afvoerbed en een stortbed (= de kolk) van basalt aangelegd. Het ontvangbed en het afvoerbed zijn nu bedekt met een dikke laag grond, maar in het stortbed kan men nog steeds de keurig gerangschikte basaltblokken zien liggen.

Nieuwe vondsten

Het veldwerk in 2012 heeft zeven nieuwe landslakken voor de weekdierfauna van de inundatiesluis in Zuid-Oost Beemster opgeleverd. De Slanke dwergslak *Carychium tridentatum* werd aan de kant van het Noordhollands kanaal van de sluis aangetroffen, waar de horizontale vloer overgaat in een verticale muur. Daar bevindt zich een spleet waar hier en daar grassen en breedbladige, eenjarige planten groeien. Tussen de wortels van die begroeiing werden niet alleen Slanke dwergslakken aangetroffen maar ook andere kleine soorten als de Geribde jachthorenslak *Vallonia costata*, de Scheve jachthorenslak *Vallonia excentrica* en de Slanke agaathoren *Cochlicopa lubricella*. Deze soorten waren daar alle reeds eerder gevonden.

Onmiddellijk ten westen van de buitenkant van de sluis werd op het blad van Groot hoefblad *Petasites hybridus* niet alleen de Gewone barnsteenslak *Succinea putris* aangetroffen, maar ik vond er tot mijn verbazing ook een groot exemplaar van de Siciliaanse kielnaaktslak *Milax nigricans*. Op deze plaats wordt geregeld tuinafval gedumpt door de bewoners van het

enige huis naast de inundatiesluis. Ik sluit dus niet uit dat deze invasieve, exotische kielnaaktslak daar in de tuin voorkomt. Tot nog toe is de Siciliaanse kielnaaktslak aangetroffen in Hoorn (Mienis, 2006), de Beemster, het Fort aan de Middenweg (Mienis, 2007a,b), het Fort aan de Nekkerweg (Mienis, 2008a,b) en sinds 2010 op diverse, nog niet gepubliceerde plaatsen in Purmerend.

Het exemplaar van de inundatiesluis was uniform grijs van kleur; kleinere exemplaren zijn vaak gitzwart. Een dergelijke verandering in kleur is ook bekend van soorten behorende tot het geslacht *Gigantomilax*.

Het hek dat een afscheiding vormt tussen de inundatiesluis en het stortbed stond open, zodat ik daar alle boomstammen, stukken hout en stenen kon omdraaien. Dit leverde nog eens vier nieuwe soorten op: de Dikke korfslak *Vertigo antivertigo*, de Dwerg-korfslak *Vertigo pygmaea*, de Kleine kristalslak *Vitrea contracta* en de Gewone wormslak *Boettgerilla pallens* (fig. 1). Van de laatste soort werden twee exemplaren aangetroffen.

Door deze nieuwe vondsten zijn er nu 30 soorten vastgesteld in het gebied behorende tot de inundatiesluis in de Zuidoost van de Beemster (tabel 1).

Onderzoek in de toekomst

Onder de 30 soorten die tot dusver gevonden zijn bevindt zich slechts één soort die tot de zoetwaterslakken gerekend moet worden: de Leverbotslak *Galba truncatula*, ofschoon dat meer een amfibische soort is dan een echte bewoner van zoetwater. Zodra ik toestemming heb gekregen van de tot nog toe onbekende beheerder/eigenaar van de sluis om het stortbed te bemonsteren hoop ik in deze vreemde situatie verandering te brengen.

Fig. 1. De Gewone wormslak *Boettgerilla pallens* onder een verrotte boomstam. Foto: Henk Mienis.

Geraadpleegde bronnen:

- MIENIS, H.K. (2006): De Siciliaanse kielnaaktslak *Milax nigricans* (Philippi, 1836) in Nederland (Gastropoda, Pulmonata, Milacidae). – *Basteria*, Supplement 3: 87-88.
- MIENIS, H.K. (2007a): A second record of *Milax nigricans* (Philippi, 1836) from the Netherlands. – *Tentacle* 15: 15-16.
- MIENIS, H.K. (2007b): Een voorlopig overzicht van de land- en zoetwatermollusken van 'het Fort aan de Middenweg' in de Beemster, Noord-Holland. – *De Kreukel* 43(5): 67-70.
- MIENIS, H.K. (2008a): Drie exotische naaktslakken op 'Fort aan de Nekkerweg'. – *Het Hoornblad* 56: 20-21.
- MIENIS, H.K. (2008b): De land- en zoetwater mollusken van het 'Fort aan de Nekkerweg', de Beemster, Noord-Holland. – *Spirula* 362: 38-40.
- MIENIS, H.K. (2009): Weekdieren van de inundatiesluis behorende tot de Stelling van Amsterdam in de Beemster. De – *Kreukel* 45(10): 137-138.
- MIENIS, H.K. (2010): Weekdieren van de inundatiesluis behorende tot de Stelling van Amsterdam in de Beemster, 2. – *De Kreukel* 46(10): 187-188.
- MIENIS, H.K. (2012): Een voorlopige samenvatting betreffende de weekdierfauna van de inundatiesluis behorende tot de Stelling van Amsterdam in de Beemster. – *Spirula* 384: 8-10.

Adres van de auteur:

mienis@netzer.org.nl

Tabel 1. Weekdieren aangetroffen in het gebied behorende tot de inundatiesluis in de Zuiddijk van de Beemster (2009-2012)

Leverbotslak	<i>Galba truncatula</i> (Müller, 1774)
Plompe dwergslak	<i>Carychium minimum</i> Müller, 1774
Slanke dwergslak	<i>Carychium tridentatum</i> (Risso, 1826)
Gewone barnsteenslak	<i>Oxyloma elegans</i> (Risso, 1826)
Gewone barnsteenslak	<i>Succinea putris</i> (Linnaeus, 1758)
Langwerpige barnsteenslak	<i>Succinella oblonga</i> (Draparnaud, 1801)
Glanzende agaathoren	<i>Cochlicopa lubrica</i> (Müller, 1774)
Slanke agaathoren	<i>Cochlicopa lubricella</i> (Rossmässler, 1834)
Geribde jachthorenslak	<i>Vallonia costata</i> (Müller, 1774)
Scheve jachthorenslak	<i>Vallonia excentrica</i> Sterki, 1893
Fraaie jachthorenslak	<i>Vallonia pulchella</i> (Müller, 1774)
Dikke korfslak	<i>Vertigo antivertigo</i> (Draparnaud, 1801)
Dwerg-korfslak	<i>Vertigo pygmaea</i> (Draparnaud, 1801)
Dwergpuntje	<i>Punctum pygmaeum</i> (Draparnaud, 1801)
Boerenknoopje	<i>Discus rotundatus</i> (Müller, 1774)
Kleine kristalslak	<i>Vitrea contracta</i> (Westerlund, 1871)
Donkere glimslak	<i>Zonitoides nitidus</i> (Müller, 1774)
Bruine blinkslak	<i>Aegopinella nitidula</i> (Draparnaud, 1805)
Kelder-glansslak	<i>Oxychilus cellarius</i> (Müller, 1774)
Grote glansslak	<i>Oxychilus draparnaudi</i> (Beck, 1837)
Siciliaanse kielnaaktslak	<i>Milax nigricans</i> (Philippi, 1836)
Gewone wormslak	<i>Boettgerilla pallens</i> Simroth, 1912
Kleine akkerslak	<i>Deroceras laeve</i> (Müller, 1774)
Gevlekte akkerslak	<i>Deroceras reticulatum</i> (Müller, 1774)
Grauwe wegslak	<i>Arion circumscriptus</i> Johnston, 1828
Donkere wegslak	<i>Arion distinctus</i> Mabilie, 1868
Gewone wegslak	<i>Arion rufus</i> (Linnaeus, 1758)
Gewone haarslak	<i>Trochulus hispidus</i> (Linnaeus, 1758)
Gewone tuinslak	<i>Cepaea nemoralis</i> (Linnaeus, 1758)
Segrijnslak	<i>Cornu aspersum</i> (Müller, 1774)

Nog meer landslakken op de Joodse begraafplaats in Monnickendam**Henk K. Mienis****More terrestrial snails and slugs from the Jewish cemetery in Monnickendam**

Summary. Fieldwork carried out in the autumn of 2012 revealed the presence of six additional terrestrial gastropods not reported before from this Jewish cemetery in Monnickendam, province of North Holland, the Netherlands: the snails *Carychium minimum*, *Carychium tridentatum*, *Vitrea contracta*, *Oxychilus draparnaudi* and *Cecilioides acicula* and the slug *Deroceras laeve*. This means that at least 22 species of terrestrial gastropods are living in this cemetery.

Inleiding

Onlangs heb ik een overzicht gegeven van de landslakken die leven op de kleine Joodse begraafplaats in Monnickendam (Mienis, 2012). Deze gegevens waren gebaseerd op materiaal verzameld gedurende veldwerk uitgevoerd in 2010 en 2011. In totaal konden 16 soorten geregistreerd worden: tien huisjesslakken en zes naaktslakken. Deze samenvatting werd besloten met de volgende zin: "Waarschijnlijk kunnen op deze begraafplaats nog enkele, vooral kleinere soorten aangetroffen worden...". Op 2 oktober 2012 heb ik daarom deze begraafplaats nogmaals bezocht, waarbij de aandacht vooral uitging naar de kleinere soorten. Dit onderzoek heeft inderdaad zes soorten opgeleverd die daar nog niet eerder gevonden waren.

De oogst van oktober 2012

Door de vele regen in de voorafgaande dagen kon de aanwezigheid van twee karakteristieke, hygrofiele soorten vastgesteld worden namelijk de Plompe dwergslak *Carychium minimum* Müller, 1774 en de Kleine akkerslak *Deroceras laeve* (Müller, 1774). Op de drogere delen van de begraafplaats, aan de voet van de oude stadsmuur, werden onder stenen en stukjes hout de Slanke dwergslak *Carychium tridentatum* (Risso, 1826), de Kleine kristalslak *Vitrea contracta* (Westerlund, 1871) en de Grote glansslak *Oxychilus draparnaudi* (Beck, 1837) aangetroffen. Een molshoop leverde tenslotte nog de verrassende vondst van een Gewone blindslak *Cecilioides acicula* (Müller, 1774) op.

Door deze vondsten zijn nu van deze begraafplaats 22 soorten bekend: 15 huisjesslakken en zeven naaktslakken (tabel 1).